

կեանքներէ եւ ի հարկին մեր կամքին դիմենք , այն զօրաւոր կամքին , որուն միջոցաւ միայն կրնանք ամէն բանի յաղթել :

« Կէս քուն կէս արթուն եղողներուն կը նմանէի , կ'ըսէ Սուրբ Ստոյանոս , բայց որոնք քունէն յարթուած » կը մտախնայ նորէն Անշուշտ ամէն առողջ մարդ արթնութիւնը քունէն կը նախընտրէ . եւ սակայն ոչինչ աւելի դժուար է քան մեր անդամներուն ծուլութիւնը թօթափել . եւ յաճախ մեր կամքին հակառակ՝ մեր քունին անուշութենէն կը նուաճուինք , թէպէտ արթննալու ժամը հասած ըլլայ : Հոն կը մնայի նախկին սիրունիներու խաղաւթի հաճոյքներէն ու յիմար ունայնութիւններէն բռնուած , որոնք կարծես մարմնոյս հագուստները կը թօթվէին ու կը փափայլին՝ մեզի կը ձգեն՝ սեթեթ մէկ կողմէն կը փափաքէի եւ համոզուած էի , միւսէն շլթալուած ու հրապուրուած էի . . . Միայն սա հանգարտ ու թուլցած պատասխանը կուտայի՝ քիչ մը ետքը , քիչ մը ետքը , սպասեցէք քիչ մը : Բայց այս « քիչ մը ետք » երբ վերջ չունէին , ու այդ « քիչ մը սպասեցէք » ըր յաւիտենական կ'երկնասար : Ո՛հ , ո՛րքան խեղճ եմ : Ո՛վ պիտի ազատէ զիս այս մահու մարմնէն » կամըր :

ՏՐ. ՊՅՈՍ ՔՕԼՈՒԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԵՐ

Մեր հայրենի տրնակէն շատ քիչ հեռու Արեւծագի կողմը դաժան վայրենի՝ Ուրկէ լուսինն իր լըրման մէջ կը ծընի , Գօտի մ'երկայն կայ վիթխարի լեռներու Մեր հայրենի տրնակին մօտ , քիչ հեռու :

Հո՞ն այդ լեռանց վըրայ երեք՝ տարփառանջ թերթ ու կոկոն , բողբոջ , տերեւ չէ սիրած , Այգիներէն գատ , այն ցիրցան տըխրայած Սօսախնով դոր կը շարժէ մեծաբանջ , Հո՞ն այդ լեռանց մըռայլ տըղան ցաւատանջ :

Հոն հինաւուրց ծունկի իջած սար մը կայ , Սիրտը ոսկոր , կուրծքն ալ չիրիմ ցան ու ցիր . Դըրած զըլուին՝ հորիզոնին լայն անձիբ , Հին օրերու լեռներուն մէջ մեր հրակայ Ծունկի իջած՝ կողը փուշեր՝ սար մը կայ :

Գիշերներ՝ կան , Աշնան մաղձոտ գիշերներ , Ուր ոչ լուսին , ոչ ալ շողեր զողզողուն . Դամիները ցաւած կուլան լոկ անքուն Ու ձորերը կ'արձագանգեն լեռնէ լեռ՝ Գիշերներուն , Աշնան մաղձոտ գիշերներ :

Կը վախնամ թէ մեռելներն են որ կուլան Երբ կը տեսնեն մեր ճըրագներն ընդ աղօտ , Ու ծանր հողին խորունկներէն խուլ աղօթ՝ Մ'ուղղելէ վերջ անկարեկիր Բընութեան՝ Մեռելները , հրակայ ձերեր , ա՛լ կուլան :

Հովին մէջէն , աշնան մէջէն դալկահար , Ոգրի ձայն մը , հոգոյ երգ մը կը լըսեմ , Հըծծիւններու խրդուկ տըրտունջ մը նըսեմ՝ Որ անցնելով տարիներէն անդադար , Հովին , Աշնան մէջէն կուգայ դալկահար :

Ու կը մարի լեռներուն մէջ վաղելով Հոգին արխուր մեռելներուն՝ հովը հէք՝ Աւջին ձըգած պաղ տերեւները բեկբեկ Այգիներուն մէկիկ մէկիկ լալիւնով՝ Որ կ'անհետին լեռներու մէջ վաղելով :

Մեր հայրենի տրնակէն շատ քիչ հեռու՝ Արեւծագի կողմը դաժան վայրենի , Ուրկէ լուսինն իր լըրման մէջ կը ծընի , Գօտի մ'երկայն կայ վիթխարի լեռներու , Մեր հայրենի տրնակին մօտ , քիչ հեռու :

ՀՐԱԶ

ՄՏԱԽՈՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Բիւլիս որ Ծալան . — Սրէճան Մալաւս . —
Ալոն Տիւնս

Յրանսա այս տարի իր ազնուագոյն զաւկըներէն երկուքը կորանցուց , Բիւլիս ար Ծալանն ու Սթէֆան Մալաւսէն : Յրանսական մըտքին այս երկու մեծ լոյսերուն նուաղումը՝ մարդկութեան հորիզոնէն անհետացումն է երկու տիեզերական գեղեցկութիւններու : Եւ մեզի համար պարտք մըն է արձանագրել այդ սուգը , որուն մէջ ամենքս ալ մեր բաժինը ունինք :

Բիւլիս ար Ծալան զաղափարի նկարչութեան ներկայացուցիչը եղաւ՝ այս վերջին քառորդ դարուն : Մինչդեռ , իրապաշտութեան

մանակին ամենէն բարձր հոգիներէն մէկը կ'արտայայտուի՝ ամենէն զիտակեց, հատեն ու մաքուր ձևով, Եւ խտալական հրաշակերտներուն առջեւ կազմուած այդ միտքը խորագէտ ֆրանսացի կը յայտնէ ինքզինքը՝ այն կուռ ու յստակ տրամաբանութեամբ որով իր նկարները կը կառուցանէ, այն զոյններն աքօղեալ փափուկութեամբ որով իր տեսարանները, իրականութեամբ տողորուն ըլլալով հանգեղած, գաղափարին մթնոլորտին մէջ անցնել կը թուին, եւ այն երկուշաժ խանդաղատանքով զոր դրած է իր երկրին յատկանշական բնանկարներն ու իր ցեղին գլխաւոր տիպարները իրենց էական, հիմնական գծերով կտաւին վրայ սեւեռելու:

Իր անկախ ու ազնուական հոգին զինքը միշտ հեռու պահեց ամբօխէն, արհամարհող՝ հանրային կարծիքին, ինք իր մէջ ամփոփուած, հաւատարմի իր իտէլային, ապրելով միմիայն Արուեստին համար, ներողամիտ սակայն ու բարի՝ ամենուն, սկանկներուն մանաւանդ ժուժկալ ու հանդարտ կեանք մը, հաւատարակիւ առողջութիւն մը, հզօր ու պայծառ խառնածք մը՝ իրեն կարելի դարձուցին հակադական աշխատութեամբ մը ծայրէ ծայր բեռնատար զոյնութիւն մը, խտալութեանց, տաղանայներու, իրարանցումներու մէջ, ինքը մնաց անսասան՝ գեղեցկութեան գաղափարին յատած: Արուեստին վերայ իր պաշտամունքը չխախտեցաւ երբեք. հաւատաց մարդկային ճիգին մեծութեանն ու բեղմնաւորութեանը, եւ իր գործը Բաղաքայրթութեան գովքն է եւ երբ մը բնութեան մէջ տարածուած Գեղեցկին ի պատիւ: Իր հանճարը խաղաղ ու բնական վերելքով մը ընթացաւ: Իր վերջնական գործը, Մուսանետը ու Հաննա. րը կը ծափահարեն, զոր Պոսթոնի ամբիթատորներն համար յօրինեց, այն անպատու գեղեցկութեամբ կը ցոյլար՝ զոր կատարները միայն ունենան:

Քանդակողներու պատմական տոմէն կրնա մը, հիացական տարիանքն մը մղուած, իրեն հեռ ամուսնացած էր վերջին տարիներուն. անոր մահը խորտակեց զինքը: Ու մեռաւ, վերջին ձևերը Կ'ուզէր աւարտել Բանթէնին համար՝ Սյառնի Ժեռլիլիի պատկերեան երկրորդ մասը. մահէն քիչ առաջ բօխլը կանչեց եւ տխրաբար պահանջեց որ ճշմարտութիւնը յայտնուի իրեն. բօխլը կատարեց անոր խնդիրը: Եւ գիտնալով որ չբաժնի մը ունէր ապրելու, Բիւլիս իր վերջին ութ օրերը անցուց, ամբողջ կեանքը դաստակին մէջ ժողոված, ճշգ

նելով աւարտել այն գործը որ իր ամենէն սիրականն էր, եւ որ իր կտակը պիտի ըլլար:

* * *

Նոյնչափ անշնչ կեանք մը, նոյնպէս բարձր արուեստ մըն է որ կ'անհետանայ՝ Սթէֆան Մալամէի մահով: Բիւլիսին տարբեր իր տաղանդին շնորհիւ ու մտքին կազմուածքով, Մալամէ անոր եղբայրն է հոգու վեհութեամբ, այն անշնչանդիւր եւ մաքուր պաշտամունքով զոր ունեցաւ. Գաղափարին համար, այն անկախ եւ արի բմբռնումով որով տեսաւ կեանքն ու արուեստը, Բիւլիս պարզ, հանդարտ, ներդաշնակ, վեհափառ հոգի մըն էր. Մալամէ կընճռոտ միտք մըն էր, չարչրկուած ու նրբամոլ: Բայց իր գործն այլ համադրութիւն մըն է, եւ իր կեանքը՝ ծայրայեղ տրամաբանութեան մը հետեւանքը: Միայն թէ, մինչդեռ Բիւլիսին եղանակն էր իրերուն պարզացումը, Մալամէին եղանակը եղաւ իրերուն խտացումը. Բիւլիսին գործերը գաղափարի մտքութիւններն էին. Մալամէին քերթուածները գաղափարի իսկութիւններն էին: Մալամէ չարուհաւած է Պոստոնը, ուզած է աւելի բարակ խտացման մը տանել բանաստեղծութիւնը, եւ երբեմն հասած է այնպիսի ծայրայեղ սեղանութեան մը՝ ուր տողը այլ եւս առեղծուածի ձեւ կ'առնէ եւ անբաժնելի կամ գոնէ խրթին կը դառնայ հարեանցի ընթերցողներուն:

Մալամէնք անպակաս եղաւ Մալամէին չուրջը: Ձիւնը անթափանցելի մոգի մը տեղ զրին: Յանցանքը Մալամէինը չէր անշուշտ. իր միտքը, բնականօրէն, այդ մանուածիկը շնորհ ու կալարուած ու ինք իր վրայ փաթթուած ձեւին հասած էր: Կ'ըսեն թէ կը մտածէր ու կը խօսէր՝ այնպէս ինչպէս գրած է Կ'ուզէր մարդկային բառերուն տալ նոր իմաստներ, եւ իւրաքանչիւր բառի մէջ մէկէ աւելի զգայութիւններ ազդեցնել: Գործը զոր կը թողու՝ շատ հակիրճ է, բանաստեղծութեանց հատուկ մը, արեւակ քերթուածներ (էքն), խորհրդածութեանց գիրք մը (Բանդագուշակ), եւ հոս ու հոն ցանուցիւր սակաւաթիւ յօդուածներ: Կ'երեւայ թէ ինքն այդ բոլորը կը նկատէր իրեն փորձեր ու հրահանգներ, եւ կը պատրաստէր իր առանձնութեանը մէջ՝ գիրք մը, որ իր մտքին ամբողջական պտուղը պիտի ըլլար, եւ որուն կ'աշխատէր տարիներէ ի վեր, տեսակ մը նոր ծնաւոր: Մահը յանկարծակի վրան հասաւ, եւ կը

վախցուի որ զայն անսակարտ թողած ըլլալ Սակայն, իր մէկ քանի քերթուածները, — ոսկի բաժակներ որոնց մէջ տիեզերքներ կան խտացած — կը բաւեն իր անունը բանաստեղծութեան աղանդական էջին մէջ արձանագրելու:

Մայառով ապրեցաւ քաղաքում, խորիմ տաղաւորութեան մը մէջ, Երբեք չզիջաւ իր տաղանդը լղբճիլ՝ ամբոխին հանելի ծածմածութիւններ անելով: Անպիտէրէնի դասեր տալով ապրուստը հանեց, եւ պարսպ ժամերը նուիրեց իր երազը քանդակելու: Իր մեծ հմտութիւնը, իր անձին աշխուական շնորհը, իր խօսակցութեանը ներուժն ու բարձր հրապուրը՝ իր շուրջը խմբեցին ներկայ գրական սերունդին ամենէն նուրբ անդամները: Եւ զազաղին շուրջը, ամենքը համաձայնեցան խոստովանելու թէ Մալաոմէ կարեւոր մաս մը ունեցած էր իրենց մտքին ու ճաշակին կազմաւորման մէջ: Իրմէ չստ տարբեր տաղանդներ, Հանրի աը Ռէնեիէ, Բիւռուտի, Վիլթոու Մաուրիդ, Վիլէլ-Կոֆէն, Իրենց ճամբան գտած են անոր զիւթական խօսակցութեանը մէջ: Եւ երբ Վէոյէն մեռաւ, ու տղայական փափաքը յայտնուեցաւ բանաստեղծներու իշխան մը անուանելու, նոր գրողները միաձայն իշխան հռչակեցին Մալաոմէն, որ արդէն, առանց քուէարկութեան, իշխան մըն էր բանաստեղծութեան աշխարհին մէջ, ուր իշխան մը չկայ, այլ իշխաններ:

* *

Այսօր, աւանդութիւնը չարունակելով, Մալաոմէին յաջորդ ընտրեցին Լէոն Տիէոքը: Նոր իշխանը, նմանապէս ասող աղմուկի, ամբոխի եւ ձեւաբերպութեան, արհամարհող ժպիտով մը՝ զիւթէ բռնի՝ ընդունեցաւ իրեն բերուած սիրտը: Տիէոքս, Ռէիւնիոնի կղզիին մէջ ծնած՝ ինչպէս Լըքոնդ աը Լիլը, տաղանդի եւ հոգեւոր հանգիստութիւններ ունի Բարբառոս թերութեանը: Լեոն անցուցած՝ արեւադարձային հըսկայ, հարուստ, հրապառ ու ջախջախիչ բնութեան մը ծոցը, անոր պէս տարբերուն վայրագ ու մեծաշուք պաշարային հանդիսատես եւ կեանքին անդիմութեանը համոզում, անոր պէս խառնածին, երակներուն մէջ կրելով վրդովիչ միացումը Արեւելքի մեղկ ու արտում հոգւոյն եւ Արեւմուտքի ըմբոստ ու պայծառ իմացականութեան, Տիէոքս ֆրանսական բանաստեղծութեան ամենէն խորին, ամենէն ցաւապին էջերէն մէկը

գրած է: Լըքոնդ աը Լիլ երգած էր բնական ու ժերուն անագորոյն միօրինակութիւնը, տիեզերական գոյութեան բարբառոս ու ցուրտ տրամաբանութիւնը, մարդկային ճակատագրին արգահատելի զաղփաղկութիւնը, եւ ոչ ոք երբեք հասած է արհամարհող յուսահատութեան, դաժան ու գոռոզ ցաւի այն զօրութեանը զոր Կալեկի բանաստեղծը թափեց իր գործին մէջ:

ԼԷՈՆ ՏԻԷՌՈՒՍ

(Revue des Beaux-Arts-ի անունով)

Լէոն Տիէոքս Լըքոնդ աը Լիլ մըն է, նորնչափ յուսահատ, բայց աւելի փափուկ, զթութեանը քաղցրացած, աւելի թոյլ ու օրօրուն իր երգին մէջ, մեղամաղձութեան երազնութեանը գիւնով, իր աղաղակին տալով հնչիւն մը որ աւելի ողբ է քան անէծք:

2.

ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ

Նախածագ տունընկան հինաւուրց կապոյտին ոսկի ձիւնակոյտներէն — Եւ աստղերուն յաւիտենական ձիւնէն — Դուն ատենով անջատեցիր մեծ բաժակները — Դեռ երիտասարդ եւ աղէտքներէ տակաւին կոյս երկրին համար:

Ե՛կէ հիբիլը, նրբավիզ կարապետներուն հետ, — Եւ աքսորուած հոգիներուն աստուածապին